

UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

**R. P. Valerii Reginaldi Bvrgvndi Seqvani E Societ: Iesv,
Praxis Fori Poenitentialis**

Ad Directionem Confessarii, In Vsv Sacri sui muneris ...

Regnault, Valère <1543-1623>

Mogvntiæ, 1617

Cap. 34. De cambio locali, & à nundinis ad nundinas,

[urn:nbn:de:hbz:466:1-78477](https://nbn-resolving.org/urn:nbn:de:hbz:466:1-78477)

fit cambium, nec minus detur quam ipsa valet, quoad materiam ex qua constat. Probat, quia in eo nulla datur iniustitia, quando quidem de facto est venditio quaedam, in qua ex vna parte pecunia data accipitur vt res, & quasi merx quaedam: & ex alia, pecunia redditur, quae sit pretium iustum, saltem pium seu iustum. Quod si ea esset infra iustum pretium iustum, quo deberet prior pecunia estimari, iniustitia committeretur, & consequenter daretur obligatio ad restitutionem.

TERTIUM DVBIUM EST. Vtrum liceat campfori hac cambij specie vrenti, aliquando in maiori valore computare pecuniam, quam taxatus fuerit quando cussa est nec interea talis taxatio mutata fuerit auctoritate publica.

Dicendum est primo, quod si ex consuetudine, aut alia legitima de causa, pecuniae valor qui praescriptus est à Principe, non sit ita stabilis ac fixus, quin pro ipsarum, aut ipsas quarentium multitudine, vel paucitate crescat, & decrescat ad instar mercium non taxatarum lege (sicut videmus vsu venire in Gallicis scitis aureis, quorum taxatio quidem est 60. solidorum: sit tamen vt valeant, aliquando 64. solidos; aliquando etiam plures iuxta artem ipsorum, & alias circumstantias occurrentes) tunc nulli dubium esse quin campfor licite possit talem pecuniam iuxta incrementum currens computare: quandoquidem pecunia eiusmodi non habet lege statutum valorem stabilem ac fixum: sed variabilem pro varia ratione circumstantiarum.

Dicendum est secundo, quod si valor pecuniae taxatus auctoritate seu ordinatione publica firmus sit, vt plerumque solet, tunc etiam ratione lucri cessantis, campforem ultra illum aliquid accipere posse: nempe si paratam haberet aliam quam monetam transportandam ad eum locum vbi ea plus valeat: aut moneta quam pro aureis recipit, non currat in regno in quo emprurus est merces, ita ut impediatur ab emendo (vide lucrum ei cessabit) aut certe emere non possit nisi amissa parte valoris suarum monetarum. In quibus casibus praemonito campforio, potest campfor pro commutatione talis monetae, tantum accipere quanti aestimari debet interesse quod inde patitur: siue damni emergentis, siue lucri cessantis; nam cum licitum sit in mutuo. *quod omnes concedunt*, non autem in cambio seruare se indemnem, nulla ratio reddi potest.

Dicendum est tertio, quod si pecunia quam petis à campfore, ratione materiae, tunc temporis plus valeat, quam sit taxa definita Principis lege, aut communi patriae consuetudine: non satis constare an liceat campfori aliquid amplius capere, nimirum quantum eadem pecunia ratione materiae plus valet. De qua Medina quidem in Cod. De acquisitione per vsuram q. 7. contendit, quod quamdiu publica taxatio monetae vim habet, nefas sit plus accipere quam taxatum fuerit ipsam valere, quantumcumque ex materia vt ex auro pretiosior sit, quam aliae in eodem valore ordinarie currentes: atque adeo aptior sit ad sanitatem, & ad alias commoditates. Rationem reddit: quia tunc cum monetae valor per legem, vel communem patriae consuetudinem taxatur, habetur quoque ratio eiusmodi commoditatum.

Sotus vero in lib. 6. De iust. & iure quest. 9. art. vnicò concl. 1. Sylva vsura. 4. quest. 3. Couar. in collatione veterum numismatum, cap. 7. numer. 3. contra sentiunt, & merito, quia ceteris paribus metallum praestantius, & ad plures vsus accommodatius ex se plus aestimatur, neque suam illam qualitatem amittit ex eo, quod sit signatum, & rationem monetae habeat. Quare quoties in aliquo loco, pro auri frusto quod signatum non esset, nec monetae rationem haberet, acciperetur incrementum pretij ultra illud quod pro moneta eiusdem ponderis, lege taxatum est, licite quoque idem incrementum acciperetur pro moneta illius ponderis & bonitatis. Neque enim aequitas patitur, vt materia monetae, ex eo quod sit signata signo publico, inferioris valoris sit, quam alioqui ipsa sit in se, & quam alia ei in pondere & qualitate similis, censetur esse, neque eam fuisse mentem legislatoris credendum est.

Ad rationem autem pro Medina factam, respondetur: Principem cum determinat valorem nummorum, non intendere taxationem illorum facere secundum omnem rationem illorum, & quoad omnem vsum quem habere pos-

sunt: sed solum secundum rationem formalem, quae est, mensuram esse rerum venalium, & solutionis debitorum. Pro quo facit quod videamus aureis nummis eiusdem speciei (non obstante quod aliorum materia melior sit, & aliorum deterior) auctoritate Principis constitutum esse parem valorem seruandum in facienda solutione mercium & debitorum. Secundum rationem vero ipsorum materialem, seu ratione conditionum quas habent ex materia, puta ratione puritatis, vel raritatis, vel commoditatis, vel antiquitatis, vel figurae, non sunt taxati: sed relicti sunt vulgari aestimationi; qua sicut materia excellentior non redacta in monetam continuo crescit in valore; ita & materia monetae, quae est illi omnino similis. Vnde fit vt tunc cesset vis legis impediens ascendere in pretio talis monetae; quia nimirum valor illius taxatus non fuit tanquam rei cuiusdam, sed tanquam pecuniae mensurae rerum venalium, & solutionis debitorum.

Quoniam tamen non grauare concesserim Medinae, quod si in pecuniis eiusdem metalli & signi, modica tantum diuersitas sit in natura, quoad puritatem metalli; aut si materia melioris monetae non excedat pretium eidem monetae à lege taxatum: tunc legem aequale pretium vtrique monetae constituentem, seruandam esse tanquam iustam: quia non est contentaneum, vt ob quamcumque rerum modicam varietatem lex varietur: alioqui de rebus humanis, quarum tanta est inconstantia, nulla certa lex dari posset. Aduerte vero obiter, non reprehendi tanquam illicitum, quod aestimatio nummorum crescat supra taxam Principis, ex appetitione & vsu vulgi (Principe ipso non contradicente) propter materiae puritatem, vel pondus, vel quia in locis vicinis plus aestimantur.

POSTREMUM DVBIUM EST. An si oeconomus aut procurator, vel alius qui à domino accepit pecunias ad aliquid emendum, vel ad debitum soluendum, vel pro aliqua fabrica, eas cum aliis hoc genere cambij permutet lucrum accipiendo; an inquam possit licite id ipsum lucrum sibi reseruare? De quo plenius Molina in cit. tract. 2. disp. 402. Tenendum autem est, quod possit; quia tale lucrum est ex ipsius industria, labore, & opera. Neque obest esse ex aliena pecunia, iuxta legem. Si ex ea, Cod. De rei vindicatione: nec quod destinata ad solutionem creditori faciendam: quia talis species pecuniae non erat ei debita, & in alia soluitur ei sufficienter. Si tamē ea fuerit mens domini, vt suo creditori illa species pecuniae traderetur ad gratificandum ei, dandamque occasione lucradi: & peccaret tunc oeconomus, & teneretur resarcire damnum lucri cessantis, si quod creditor inde accepit.

CAPVT XXXIV.

De Cambio locali, & à nundinis ad nundinas.

SUMMARIUM.

- 451 Varij modi cambij localis.
- 452 Licetum est lucrum ex cambio, quo suscipitur onus pecuniam acceptam transportandi in alium locum.
- 453 Quod verum est, etiamsi transportatio sit tantum virtualis.
- 454 Quod sit iustum pretium in eiusmodi cambio.
- 455 Cum campfor illud capere possit, non obstat quod tali pecunia egeat.
- 456 Licetum est cambium in quo campfor dat pecuniam, vt alibi recipiat.
- 457 Quod procedit quantumcumque pecuniam acceptam non transferat alio.
- 458 Refutatio eorum que obijci possunt in contrarium.
- 459 Mala fides, siue campforij, siue campforis in tali casu, inducit obligationem ad restitutionem.
- 460 Explicatio dubij, an sit licitum lucrum in cambio locali, cum campfor e, et pecunia in loco ad quem debet pecuniam à campforio acceptam transmittere.
- 461 Quid tenendum sit de cambio locali; quando siue lege, siue consuetudine, in vno loco plus valoris taxatum est pecuniae, quam in alio.

462. *Causa ab quas pecunia, etiam si taxatione legis, aut communis estimationis sit equalis in diuersis locis, accidenta- liter tamen plus valet in vno, quam in alio.*
463. *Quid sit tenendum de cambio locali, cum ex al. qua tali cau- sa p. cunia plus valet in vno loco, quam in alio.*
464. *Vnde diiudicari debeat, an pretium, quod in eo accipitur, sit iustum.*
465. *De cambio à mundinis ad mundinis.*
466. *Modi varij quibus fit cum Regula seruanda vt licite fiat.*
467. *Conditiones ad illud requisita per Ballam Pij V. de cambis.*

Q V E S T I O . IX.

Quid tenendum sit de cambio locali.

451. **C**AMBIVM reale ratione diuersi loci, fieri potest dupli- citer: vno modo, vt moneta quæ permutatur transfe- renda de loco in locum, sit eiusdem valoris in vtroque loco. Altero modo, vt sit diuersi valoris. Cumque ratione vtriuf- que modi non sit idem de eo statuendum; prius considera- bimus illud prout exercetur in moneta eiusdem valoris, & posterior prout exercetur in moneta diuersi valoris. Et rur- sus cum ipsum triplicis generis esse notauerimus in quæst. 5. sub finem, primum docebimus quid tenendum sit de eo, in quo campfor accipit pecuniam in vno loco, vt postea det aliam per se, aut suum correspondentem in alio loco. Deinde, quid de eo, in quo campfor prius tradit pecuniam, vt alibi per se, aut per suum correspondentem, illam recipiat. Postremo, quid de eo, in quo ad vtriusque vtilitatem cam- pfor dat pecuniam quam Lugduni verbi gratia habet, vbi campfarius ea indiget: pro simili pecunia quam iste habet Lutetia, vbi campfor ipse ea indiget. Aduerte autem obiter in hoc cambio locali sicut in minuto, lucrum licitum esse non tantum campforibus publicis, sed etiam priuatis, nisi il- lud aliqua humana lege prohibeantur exercere quod à Soto traditum in 6. De iust. & iur. quæst. 10. art. 1. probatur: quia pri- uatus subit idem onus, quod campfor publicus: eademque præstat, nec tenetur gratis ea præstare, cum de se sint pretio digna, à quocumque præstentur.

Responsio, cum campfor accipit pecuniam, vt alibi reddat.

452. **D**E cambio igitur locali primi generis, tenendum est, lucrum quod campfor ex eo percipit, esse licitum, dummodo arbitrio prudentium non excedat valorem eius quam suscipit actualis, aut virtualis transportationis pecun- iæ de loco in locum, habita ratione distantia, onerum, pe- riculorum, laborum & expensarum. In hoc enim conue- niunt Doctores (quos notat Molina disput. 403. aliquot præci- pui citatis) & consentit Pius V. in Bulla quam de cambis edi- dit, relata à Nauar. in Enchir. cap. 17. n. 283. lit. N. Et probatur quoniam agazones, & nauæ pro transportatione pecuniarum de loco in locum, iuste accipiunt mercedem, & eo maiorem quo loca magis distant, & quo itinera pluribus obnoxia sunt periculis, & quo pecunia est in maiori quantitate; & sic de cæteris circumstantiis quæ transportationis valorem auge- re possunt. Ergo pari modo campfor iuste pro simili trans- portatione stipendium accipiet.

453. Nec refert quod is vt plurimum non transferat actuali- ter pecuniam quam accipit, sed habeat correspondentes, vel famulos in locis distantibus, qui ibi eam soluant, quia eandem commoditatem, & operam pretio æstimabilem præstat petentibus istiusmodi cambium, ac si actualiter pecuniam ipsam transferret. Quod vero ipse facilius id face- re possit quam alius, & paucissimis, aut fere nullis sumptibus, periculis, aut laboribus, id spectat ad ipsius solertiam & in- dustriam, vel ad felicem ipsius conditionem ea in parte, sicut si tabellario centum aureos transferendos Lugdunum tradam certo pretio, & ille hominem inueniat qui hic acci- piat, & paratus sit id onus subire, non minus idem tabel- larius iuste à me accipiet pretium promissum, quam si ipse- met de facto eandem pecuniam transfulisset, quia facit id quod æquipollet ipsi translationi. Neque etiam refert, quod campfor æquirat pecuniam acceptæ dominium, non autem tabellarius: quia eo non obstante, campfor, sicut & tabellarius, operam præstat alteri æstimabilem pretio, dum

facit, vt is pecuniam quam habet in vno loco, accipiat in alio; ita ut titulo locationis operæ, merito censetur ex isti- usmodi cambio lucrum capere, prout statuit Sotus in 6. De iust. & iur. quæst. 10. art. 1. & patet ex ratione ante propo- sita. Censeri quoque potest capere titulo assecurationis; quia campfor accipiens hic pecuniam alio transferendam, non suscipit onus transferendi, sed etiam periculum pecun- iæ præstat, vt si ea pereat, non pereat danti, sed ipsimet campfori, quod est secundum onus pretio æstimabile, vt patet, cum de translatione pecuniarum transigitur cum ta- bellario. Nec refert quod campfori in pecunia transferenda nullum sit periculum, cum ipse alibi eam paratam habeat, quia id bonæ conditionis ipsius, vel industriae tribuendum est, sufficitque illud quod alteri præstat, esse pretio æstima- bile, dum obligat ferem alterius tutam in loco condito repræsentare.

PORRO, pretium ac lucrum iustum in hoc cambio, nisi sit lege definitum, illud est, quod in cõmuni foro taliter cambientium constitutum est. Quod quidem non consistit in indiuisibili, sed crescere, & minui solet pro multitudine, & paucitate campforum, & campfariorum, etiam quando cam- pfores ex certissima pecunia, & sine magnis laboribus, & expensis lucrantur. Etenim multitudine petentium cambium, & paucitas campforum, ipsam auget, & contra multitudine campforum, & paucitas petentium cambium minuit, perinde ac fit in aliis mercibus. De quare Medina in Cod. De acquisitis per vsuram, quæ 8. Quod si per tyrannidem mo- nopoli, aut in fatiabilis ficit augendi aurum, maius pretium introducat, quam rei natura, & circumstantia postuleat, sumere illud erit peccatum contra iustitiam, cum obliga- tione ad restitutionem, sicut & quoties alias sumit quis ma- ius stipendium quam debeat pro obsequio quod impendit. Veruntamen non committit vsuram, quia istiusmodi cambium nullam mutui, quod est proprium vsurae subiectum, habet rationem.

Atque ex his intelligitur, quid respondendum sit ad hunc, & alios similes casus. Opus mihi est pecuniam meam à Bur- gundia Romam transmittere, & campfor ea indigens in Burgundia suscipit in se onus eam transmittendi Romam; possitne is licite exigere à me transmissionis pretium, perinde ac si non indigeret eadem pecunia? Respondendum enim est, posse, quia reuera liberat me onere, labore, pericu- lis, & expensis transmittendi, quod non minus est estima- bile pretio, quam si pecunia mea non indigeret. Ad quod faciunt tradita per Sotum in cit. art. 1. circa medium & per Medinam in Cod. De acquisitis per vsuram, quæst. 9. vers. Secus forte. Quinimo si videns campforem egere pecunia, illi dem meam cum onere tantumdem restituendi in alio loco di- stanti, committam vsuram, tanquam vltra sortem exigens eiusdem pecuniarum transportationem, quæ est onus pecunia æstimabile.

Cæterum de hoc cambio dicta procedunt etiam cum loca in quibus fit, eiusdem regni fuerint; prout contra So- tum expressit Nauar. in Enchir. cap. 17. num. 283. lit. E. Nulla enim id negandi, afferri potest sufficiens ratio ex natura rei, cum tunc quoque campfor subeat onus pecuniarum transfe- rendi, quod non tenetur gratis sustinere.

Responsio, cum campfor dat pecuniam, vt alibi recipiat.

HOc cambij localis genus vsurarium esse alicui apparere potest, quia campfor illud exercens non videtur trans- ferre campfarij pecuniam, sed potius contra, facere vt suam campfarius ipse transferat.

Sed tenendum est contrarium cum Caiet. in tomo 2. Opusc. tract. 7. cap. 6. Soto lib. 6. De iust. & iur. q. 10. art. 1. sicut illis, aliquotque alijs citatis tenent Lud. Molina in sepe memorato tract. 2. disput. 404. & Leon. Lessius De iust. & iure lib. 2. cap. 23. dubit. 3. Tum quia in Bulla Pij V. De cam- bijs, relata à Nauar. vt ante meminimus, hoc cambium non re- probatur secundum se, sed vt habet adiunctas malas circum- stantias, quales sunt ante relata; in quæst. 7. Tpm quia pecu- nia quatenus distans; per se annexam habet transportationem cum industria, & sumptibus faciendâ, & ideo pretio æstimabi- lem. Tum demum quia illud quod alatum est in cõstarium, facile

restituatur.

restituatur, quia in casu proposito campfor pecuniam quam campfarius alibi habet, censetur ex eius intentione, & petitione transferre. Ideo enim campfarius tunc adit campforem, quod pecuniam quam alibi habet, velit habere presentem in valore; non autem quod velit curam suscipere transferendi alio pecuniam campforis.

Nec refert quod campfor dandam pecuniam suam, non transferat illam campfarij alibi habitam, quia satis est quod faciat in eo illud, quod prudentium estimatione æque valet, ac si transferret huc pecuniam alibi acceptam; non minus quam si petens a tabellario, vt debitos mihi Lugduni centum nummos aureos, inde huc adferat; & ille antequam hinc discedat, totidem de suo mihi numeret. Quare sicut tunc tabellarius capiens pretium soluendum pro asportatione, non censetur committere iniustitiam, ita nec censendus est campfor committere in nostro casu, sed lacrarum iusto titulo locationis operæ in transportanda pecunia.

Nec est quod obiiciatur campforem posse pecuniam facere presentem sine periculis, & sumptibus. Nam id absolute falsum est, cum sepe multos, & magnos sumptus faciat, & pericula ea de causa subeat, factoreque alibi habeat magna mercede conductos. Deinde, vt id plerumque verum sit, tamen industriæ, aut bonæ conditioni ipsius assignandum est. Sufficit enim pecuniam absentem ex ipsa rei conditione, communiter non sine magnis periculis, & sumptibus haberi posse. Similiter nec obstat quod interdum campfori commodum sit pecuniam habere absentem, quia id non provenit ex ipsa conditione rei per se consideratæ; sed ex industria campforis qui pecuniam absentem nouit vtiliter impendere; vnde non tenetur ea de causa descendere in pretio cambij, sicut necis cui commodum est equum Lugduno Parisios reducere; cum aliquis in eodem reducendo, vult operam illius conducere. Et ratio est, quia istiusmodi cambium non fit ad instantiam campforis, vt alibi pecuniam ipse recipiunt, sed campfarij qui pro pecunia absente querunt presentem. Quo fit, vt in illo contractu campfor non teneatur aestimare, quod absentia futura sit ei commoda, sed sufficit rerum condiciones per se considerare.

Cæterum, si campfarius cui ad hoc cambium bona fide datum est, non soluat in loco constituto, quia ibi nec pecuniam habet, nec correspondentem, tenebitur campfori refundere quantum illius interest, traditam esse pecuniam in designato loco; ita ut cogi possit illam suis expensis eodem transmittere, si possibile sit, aut campfori ipsi illam restituere eum incremento, cum quo erat illam recepturus in eodem loco destinato. Ratio est, quia contractus per quem talis campfarius contraxit obligationem, licitus fuit, & bona fide cum eo celebratus; vnde fallens campforem, perinde teneatur ipsum indemnem reddere, atque ille qui rem alienam vendidit ementi bona fide. Quod si mala fide campfor contraxisset, quia nimirum scivit probabiliter campfarium non habere in eo loco pecuniam, tanquam vsurarius in vtroque foro condemnaretur, nec campfarius ad aliud ei teneretur, quam ad restitutionem summæ acceptæ.

Responsio, cum vterque simul dat, & accipit.

Quod proposita questione hoc tertio sensu queritur, Quid si ego Parisiensis, v.g. opus habeam centum aureis Lugduni, vbi pecunia careo, & tu Lugdunensis opus habes totidem aureis Parisiis, vbi similiter pecunia cares; an, inquam, inter nos inuito cambio, alteruter possit aliquod lucrificacere? De qua re tenendum est primo, quod si vterque det, & petat, parque sit valor pecuniæ vtroque; neutrum posse lucrificacere, sed centum aureos esse commutandos cum totidem eiusdem estimationis. Hoc de se manifestum est, quia vtroque que omnia sunt paria, siue valorem pecuniæ, siue officium transportationis spectes. Tenendum est secundo, quod si ob aliquam causam sit inæqualitas estimationis dati, & accepti, ea sit compensanda. Illud etiam de se manifestum est. Namque in eiusmodi cambio nihil aliud incumbit curandum, quam vt iustitia sostenetur in vtroque eo contractu, qui implicite in tali cambio continetur; alter quidem quo Lugdunensis censetur pecuniam

Parisiis transferre Lugdunum in gratiam Parisiensis; alter vero quo hic vicissim in gratiam illius censetur transferre pecuniam Lugduno Parisios. Ergo eadē ratione vterque potest accipere id ab alio, quod ei competet, ex iustitiæ æquitate.

Tenendum videtur tertio, quod etsi tam mihi, quam tibi commodissimum sit cambium, si tamen petas a me tanquam a campfore, nec vicissim ego petam operam tuam, possum lucrificacere pretium translationis. Ita Sotus in 6. De iust. & iure, quæst. 10. art. 1. Et ratio est, quia meum commodum non potest mihi vendere, aut ad illud prosequendum tuam operam mihi locare, nisi eam conduxerim. Quare nec poteris lucrum a me capere, qui minime a me requisitus, sed tibi soli feruens celebrasti mecum cambium.

Q V Æ S T I O . X .

Quid tenendum sit de cambio locali, quando pecunia valor maior est in vno loco, quam in alio.

ADVERTENDVM est duobus modis posse contingere, vt aliqua pecunia maiorem habeat valorem in vno loco, quam in alio.

Prior modus est, quo plus valet, quia lege, vel recepta consuetudine plus valoris illi taxatum est in vno loco, quam in alio per comparationem ad alias monetas eorundem locorum; siue id contingat, quia melior est illius materia in vno loco, quam in alio; puta argentum, vel aurum purius, aut maioris ponderis, siue quia sic statuit potestas publica: ad hoc scilicet, vt moneta maiorem valorem habens in sua ditione quam alibi, pecunia confluat eo aliunde, vel certe ob aliam causam. Atque tunc tenendum est, quando campfor dat pecuniam vbi minus valet, eam recepturus vbi plus valet, cambium esse illicitum, nisi illa inæqualitas compensetur ex incremento, quod licet ei in mercede translationis accipere, iuxta antedicta in explicatione præcedentis questionis, aut ex valore accidentario, qui secundo modo, quæ paulo post subiiciemus, pecuniæ contingit vltra eum quem habet autoritate publica taxatum. Ratio est, quia sicuti in cæteris omnibus commutationibus, ita & in cambio requiritur, vt æqualitas quoad valorem, seruetur inter ea quæ commutantur; alioqui erit iniustitia, nisi aliunde facta compensatione iustificetur contractus. Et ita docet Sotus libro 6. De iust. & iure, quæst. 12. art. 1. concl. 3.

Quando autem campfor dat pecuniam vbi plus valet, recepturus eam vbi valet minus, tenendum est per eandem rationem, quod possit accipere incrementum, quia non seruaretur alioqui æqualitas. Immo potest insuper capere mercedem transportationis, quia si tales pecuniæ haberent vtroque valorem æqualem lege taxatum, campfor iuxta antedicta in præced. quæst. posset incrementum capere ratione translationis; cur ergo similiter non poterit, si sint valore inæquales? Si istes, pecuniam campfori dari transferendam ad alium locum, non pro se, sed pro campfario; ideoque illud quo plus valet tibi quam hic, campfarij esse, non autem campforis, qui proinde non potest pro illo compensationem capere. Respondetur, de ratione istiusmodi cambij non esse, vt campfor instar baiuli per se, aut per alium realiter transferat acceptam pecuniam; sed vt transferat eius valorem, dando alibi tantumdem de suo, ad campfarium leuandum ab onere & molestiis transferendi pecuniam suam; ideoque accipere potest tum excessum valoris, quem in illo alio loco habet pecunia, tum etiam pretium dicti leuaminis.

POSTERIOR MODVS, quo pecunia plus valet in vno loco, quam in alio, contingit quando ea, licet per omnia sit æqualis valoris taxatione publica in vtroque loco, potest tamen in vno loco plus valere, quam in alio accidentaliter ex triplici causa. Prima est, maior illius raritas in vno loco, quam in alio: nam sicut raritas mercium inducit maiorem estimationem earum; ita & raritas pecuniarum, maiorem estimationem earum, non quidem legalem, quæ conueniat pecuniæ, vt pecunia est, seu rerum venalium mensura, sed aliam pecuniæ, vt res est permutabilis, conuenientē ei propter indigentiam natam ex ipsius raritate, quæ quo maior vel minor in mercibus fuerit, siue in diuersis

ocis, siue in eodem loco, diuerso tempore; causa est maioris, vel minoris valoris, prout expositum est in preced. cap. 16.

Secunda causa est maior multitudo petentium pecuniam in cambium, & maior paucitas volentium illam dare. Tam enim hæc, quam illa facit, vt in loco vni contingit, pecunia ipsa plus valeat quam in alio, vbi contingit. Immo, & in eodem loco, & in eisdem nundinis, in quarum principio, pecunia plus, aut minus valet, quam in medio, aut in fine, vel contra, secundum quod crescunt, aut decrescunt illi qui offerunt, & qui petunt cambium. Nam pecunia que per cambium in vno loco accipitur reddenda in alio, habet se veluti mercis, & ideo pretium illius variatur pro varia multitudine, aut paucitate dantium, vel accipientium ad cambium; non tamen quacunque, sed communi, & que passim sit. Non enim ex eo quod multi à te petunt, potes augere pretium, nisi communiter & passim id fiat, etiam apud alios, itaut creseat communis æstimatione, iuxta tradita in citato cap. 16.

Tertia causa est, maior securitas pecuniarum in vno loco, quam in alio. Nam res exposita periculo, minoris æstimatur quam secuta, vt patet ex mercibus que habentur in nauis exposita tempestati maris. In illis ergo locis vbi secuta est pecunia, plus ipsa valet, cæteris paribus, quam vbi est exposita periculo; siue periculum sit omnium ibi commorantium, siue sit particulare campfatorum, qui illic soluere tenentur. Aliquando autem omnes hæc causæ inueniuntur simul concurrere, aliquando tantum duæ & aliquando vna seorsim ab aliis. Quibus aliqui addendam censent opportunitatem loci ad merces comparandas commodissimi in quo campfor soluit, recepturus in loco ad id incommodo. Sed talis causa tantum potest locum habere, dum campfor efficaciter vult negotiari, nec aliam pecuniam habet; itaut inde sequatur ei interesse lucri cessantis; alioqui enim faceret lucrum ex alterius commoditate, eam illi vendendo, quod est à ratione alienum.

Atque obsecundi huius modi varietatē valoris pecuniarum, tenendum est, in cambio illius ab vno loco in alium, descendendum esse, vel ascendendum iuxta quantitatem valoris, quam in his locis habuerit. Quod Sotus attigit libro 6. De iust. & iure, quest. 12. art. 2. Et probatur, quia commutatio æqualis pro æquali in valore licita est ex rei natura. Ergo si aliquo tempore in Flandria, v.g. decem scuta augea tantum valet, quantum in Hispania vndecim, propter penuriam pecuniarum que est in Flandria, & abundantiam que est in Hispania, aut propter alias causas; licitum erit, cæteris paribus, cambium illud quo decem scuta dantur in Flandria, pro vndecim que recipiuntur in Hispania & e contra: perinde ac licita est commutatio centum mensurarum vini in Hispania pro octoginta que recipiuntur in Flandria, & e contra;posito quod hic tantum valeant 80. mensuræ vini, quantum ibi 100. Atque ad hunc maiorem, vel minorem pecuniarum valorem dicit Sotus in eodem art. 2. potissimum respicere cambiantes à loco in locum, per eumque potissimum iustificari ipsorum cambia.

SED MERITO queret aliquis vnde diiudicari debeat, quodnam sit iustum pretium, quod in cambio de loco in locum accipitur propter maiorem valorem accidentalem pecuniarum in vno loco, quam in alio? Ad quod respondendum est, ea de re propter circumstantiarum varietatem, & inconsistentiam non posse dari generalem regulam; itaut nunc hoc, nunc illud iudicandum sit iustum pretium. In quo iudicio haberi debet pro mensura, id quod tali tempore in loco cambi communiter obseruatur. Nam deuiare ab eo, est transgredi limites iusti pretij communi æstimatione determinati. Quod tamen intellige, dummodo tale commune pretium non sit introductum per monopolium, vel aliam fraudem campforum nimis auidorum lucri. Neque enim ex eo, quod pretium cambiorum commune sit, statim sequitur iustum esse, quia fieri potest, vt iniusto, vel certe nullo iusto titulo capiatur, vt si propter maiorem solutionis expectationem, maius pretium pro cambio acciperetur.

Tunc deum ergo reputandum est tale pretium iustum, cum fuerit in communi vsu, non vsque adeo exarscens, vt manifesta iniustitia appareat. Atque interim dum non constat de ea, etiam si grandia sint pretia, que communiter in foro cambiorum determinantur; non sunt tamen campfiores

ad restitutionem facile condemnandi. Confessarij possunt in foro conscientiarum, eorundem campforum conscientium iudicio rem committere, cum ipsi tamen in eadem re periti melius quam ceteri iudicari possint, an illud commune pretium sit iustum. Quamquam monendi sunt serio, vt in tali iudicio rationem habeant salutis animarum suarum, caueantque ne amor diuitiarum, obnubile in ea re intellectum ipsorum.

QVÆSTIO. XI.

Quid tenendum sit de cambio à nundinis ad nundinas.

AD huius explicationem notandum est primo, cambium locale, seu per literas, nonnunquam ita celebrari, vt statim vis literis solutio fieri debeat; vnde dici solet cambium ad statim soluendum vis literis, quanuis in eo apponantur aliquando octo, vel decem, vel duodecim dies, vt is qui soluturus est, vis literis id facere possit commode. Qui quidem dierum numerus, tanquam modicus, non impedit quominus tale cambium retineat suum illud nomen, quia parum pro nihilo reputatur. Nonnunquam vero ipsam ita stat, vt solutioni præfiguratur terminus trium, vel aliquot mensium, siue vt solutionem daturis satis temporis habeat ad illam parandam, siue quia illam recepturus non indiget ea intra illos tres, vel quatuor menses. Nonnunquam demum ita fiat, vt solutioni præfiguratur prima, vel secunda, vel tertia nundina.

Notandum est secundo, nundinas ad quas datur cambium, soluere quotannis inter mercatores quater celebrari, itaut singula celebrentur tribus mensibus elapsis post precedentes. Quod spatium temporis mercatores ipsi aiunt requiri, vt commode ex vno loco in alium literas mittantur, & pecunia paretur. Itaque cambium fieri ad primas, seu proximas nundinas, est fieri ex pacto, vt eius solutio debeat fieri post tres menses. Et fieri ad secundas nundinas, & fieri ad sex menses, & fieri ad tertias, fieri ad nouem menses dilata solutio.

Notandum est tertio, cambium quod est ad nundinas, aliquando fieri ab vnis nundinis ad alias nundinas in eodem loco celebrandas; aliquando vero fieri ab vnis nundinis ad alias celebrandas in alio loco. Aliquando præterea fieri ab vno loco, in quo non sunt nundinæ, ad alium locum, in quo sunt nundinæ. Et demum aliquando fieri à nundinis vnus loci ad alium locum, in quo non sunt nundinæ. Quæcum ita sint, de cambio à nundinis ad nundinas, sicut & de cæteris cambiis, tenenda est illa generalis regula Sylu. vsura 4. quest. 9. dicto. 2. Quoties arbitrio bonorum, & in arte campforia peritorum, pars capiens cambium non grauetur magis quam dans, neque hæc magis quam illa, nihilque distantia temporis adfert lucri, neque cambium fingitur, tunc non committi peccatum, nisi adit sinistra intentio. Non enim committitur vsura, quia vt supponimus, si quid accipitur, non accipitur ob dilationem solutionis, sed alia iusta de causa. Nec item alia iniustitia, cum, vt etiam supponimus, neuter contrahentium grauetur.

QVÆNAM autem sit iusta causa aliquod incrementum capiendi, seu lucrandi in cambio; quantumque illud esse debeat, vt iusti pretij ratio seruetur, nec iniustitia violetur, iudicandum est per antedicta. Id quod non modicam habet difficultatem ob varias subtilitates quas ex affectu lucrandi campfiores excogitant; itaut plerumque vix aliqua supersit ratio cum eis agendi, quam vt totum committatur ipsorum conscientiarum, vt coram Deo considerent num pro ea notitia quam habent de suo cambio, aliquid eis occurrat, vnde suspicentur quod aliquam vsuram, aut alterius iniustitie labem contineat. Interea autem monendi sunt serio, valde lubricam, & plenam periculum esse cambiorum materiam, proindeque caueant diligenter, ne pecuniarum cupiditas eos transuersos agat, & diaboli laqueis innectat. Quare nihil temere moliantur, nec suis, aut alienis inuentis nimis facile insistant in accipiendo aurum, & argentum per cambium; sed à doctissimis, & peritissimis præscriptis, & approbatis, tanquam licitas cambiendi rationes, ad vnguem in omnibus sequantur.

QVOD AVTEM attinet ad condiciones cambij quas præscripsit

prescriptis Ph. V. in Bulla relata à Nauarr. in Enchir. cap. 17. num. 28. lit. N. Prima quidem, vt capfor non pacificatur de aliquo lucro, ratione solutionis dilata ultra terminum, rigide seruanda est, cum alioqui de iure naturæ committatur vltura. Secunda vero, ne scilicet de certo interesse pacificatur. siue à principio celebrationis cambij, siue postea, quoniam fundatur in præsumptione, ex Nauar. ibidem, procedit tantum in foro externo. Vnde idem author censet, in foro conscientie valere pactum tam de certo, quam de incerto interesse; si moraliter constet illud esse iustum, & quo camparius in nullo, sine legitima causa grauetur. Tertia demum conditio, ne realia cambia aliter fiant, quam ad proximas nundinas, vel vbi nundinae non aguntur; ad proximum terminum consuetum designari in cambio ad eam locum, intelligenda est ex Nauar. non quod prohibeat cambium ad secundas, vel tertias nundinas; sed quod prohibeat lucrum maius camporis cambientis eo nomine, quod solutionem differat ad secundas, vel tertias nundinas. Neque enim intentio Pontificis fuit impedire solutionem dilatione, cum fiat in bonum camparij; sed tantum impedire vsuram quæ committitur capiendo lucrum ob ipsam dilationem solam.

De praxi cambij visitata hodie malo tacere, quæ perpetua dicere in expertus, cum tot subtilitatibus scateat, tenebras offundentibus, vt sicut paulo ante attingimus. Cõfessario nihil sit reliquum, quæ campores hortari, vt pro ea notitia quam habent, indicent tanquam constituti in articulo mortis, nam quid interueniat de quo conscientia illos remordeat. Qui volet aliqua de tali praxi (quæ paucorum locorum est, ac paucarum personarum) in particulari scire; legere poterit Ludouicum Molinam, Leonardum Lessium, & Ferdinandum Rebellum locis antea citatis.

TRACTATUS VI.

De commodato, & Locato.

LEX contractibus ciuilibus alij sunt per quos transfertur rei dominiũ, alij per quos non transfertur. De illis, Deo propitio dictũ est hæcenus; de his est cõsequenter dicendum. Quorũ alij sunt per quos vsus rei transfertur, vt cõmodatũ, & locatum; alij per quos rei custodia, vt depositũ, & pignus, seu hypotheca. De illis prius quæ de his agemus propter maiorem eorum cõuenientiam cũ mutuo, & emptione. Atq; in iure Canonico extat in lib. 3. Decretalium, titulus 15. de cõmodato, & titulus 18. de locato, & conducto. In iure Ciuili autẽ, ff. lib. 13. titulus 6. cõmodati, vel contra, & lib. 19. titulus 2. locati, & conducti. Item Cod. lib. 4. titulus 23. de cõmodato, & tit. 65. de locato, & conducto, & Instit. lib. 3. tit. 25. de locatione, & conductione. Late de cõmodato agit Molina De iust. & iure, tract. 2. disp. 294. & quatuor sequentibus, & de locato ibidẽ, à disp. 486. ad 505. Contenti autem erimus de illis docere primo, quid, & quotuplicia sint; secundo, quænam ex eis obligationes, & actiones oriuntur: tertio, cuius damno pereat, aut deterioretur res in eis: quanto, quomodo finiantur,

CAPVT XXXV.

De definitione, & diuisione commodati, ac de actionibus, & obligationibus quæ ex eo oriuntur.

SUMMARIUM.

- 468 Vnde dictum commodatum, & quid ipsum sit.
- 469 Commodati diu sio triplex.
- 470 Commodatum proprie, & differentia illius à precario, & huius à donatione.
- 471 Quinque obligationes quas commodatarius habet, ex commodato.
- 472 Actiones quæ nascuntur ex commodato.

Definitio commodati.

DICTVM est cõmodatum quasi vtẽtis cõmodo datum, vt notat glossa ad Cap. vnicum De commodato, verbo

Commodatum. Definiri vero potest (iuxta textum in §. Item is, Institutis, Quibus modis re contrahatur obligatio) gratuita alicuius rei concessio quoad vsum tatum. Dicitur, gratuita, quia si interueniat merces, erit locatum aut contractus innominatus, do vt des vel do vt facias, ex cit. glossa. Dicitur, alicuius rei, ad indicandam materiam commodati, per quam ipsum distinguitur à mutuo. Ea enim est, non quæuis res, sed quæ non consumitur vsu siue sit immobilis, vt domus, siue mobilis, vt liber, securis, &c. siue se mouens, vt seruus, equus, mulus, &c. siue sit corporalis, quales sunt iam memoratæ, siue incorporalis, vt iura vtendi, vel fruendi ipsis corporalibus, quæ dicuntur, vsusfructus; itemque seruitutes prædiorum, vt eadem glossa annotat. Mutui autem materia, est res vsu consumptibilis. Aduerte tamen ex lege Sed mihi, in fine, & ex lege Sæpe videtur, ff. Commodati: rem vsu consumptibilem posse commodari ad pompam. Vbi pompæ nomine, ex Sylu. in verbo commodatum quæst. 1. intellige omnem vsum per quem res non consumitur ex toto. Et ita, quantumuis pecunia sit de iis rebus quæ vsu consumuntur: nonnunquam tamen contingit celebrari in ea commodati contractum; vt quando traditur alicui ad ipsum exhilarandum, vel ad ostendendas magnas diuitias. Dicitur denique, quoad vsum tantum: quia reuera per commodatum, aliquid commodatario dantur; non quoad dominium, & proprietatem; ex lege Rei commodatæ, ff. Commodati: sed solum quoad vsum rei commodatæ: in hocque distinguitur à deposito & pignore, in quibus nec dominium, nec vsus rei traditur.

Diuisio commodati.

IA multiplicitèr diuidi potest cõmodatum. Primo, ex parte rei cõmodatæ. Est enim, vt iam attingimus; vel rerum mobilium, vel se mouentium, vel immobilium, vel incorporalium. Et mobilium rursus; vel profanarum, vel sacrarum. Item se mouentium, vel liberarum, vt famulorum: vel non liberarum, vt cæterarum. Denique incorporarum: aut iurium siue vtendi, siue fruendi; aut seruitutum prædij, siue rustici, siue vrbani.

Secundo diuidi potest cõmodatum ex parte contrahentium. Nam fieri potest in bonum tantũ commodatarij, quod frequens est, vel in bonum tantum commodatoris, vel in bonum vtriusque. De quo Nauar. in Enchir. cap. 17. num. 184.

Postremo diuidi potest ex modis quibus fit: aliquando enim fit proprie, nempe dum res ad certum tempus commodatur: siue expresse, vt si commodem tibi equum ad tres dies; siue etiam tacite; vt si commodem tibi librum describendum: tunc enim, vt & quoties alias commodatur res ad aliquem vsum, censetur tacite commodata in id tempus quod requisitum est ad eum vsum habendum: v. g. ad totum tẽpus quo liber cõmodatus debet, & potest transcribi; nisi aliud inter partes conuentum sit; aliquando vero commodatum ipsum fit impropie, & tunc dicitur precarium, de quo est titulus 26. lib. 43. Digestorum, & titulus 14. lib. 3. Decretalium. Ex cuius cap. finali habetur, ipsum esse id quod precibus petenti vtendum conceditur tamdiu quam diu is qui concessit, patitur. Ex qua definitione intelligitur ipsum distingui à donatione, quod donans concedat rem tanquam non recepturus; dans vero precario, tanquam recepturus quando volet. A commodato vero proprie dicto distingui, quod nõ detur ad certum tempus vel ad certum vsum, sicut commodatum: sed detur ad tempus indefinitum; ideoque ipsum reuocari possit quancumque voluerit is per quem est concessum: non item commodatum; sed tantummodo finito tempore, & vsu ad quem res expresse, vel tacite est commodata.

Obligationes & actiones quæ ex commodato oriuntur.

Porro ex cõmodato cõmodatarius habet quinque obligationes. Prima est; vt re cõmodata vti nõ possit, nisi ad eum vsum, ad quẽ cõmodata est: ex lege Si vt certo, §. Sed interdum, ff. Commodati: vt si commodauit tibi equum vt ires ad villam, & illum duxisti ad bellum. Id quod est contra naturam cõmodati. Similiter, vt nõ possit vti diutius, nec alibi quã sit conuentio facta, prout habetur ex principio citatæ legis.

INAL
XIS
P
V